

**Kasvattajista luontoliikuttajiksi
valtakunnallinen kehittämishanke**

Hankkeen taustaa

Luonnossa liikkuminen ja toimiminen ovat herättäneet yhä enemmän kiinnostusta päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Kasvattajat kokevat kuitenkin, ettei heillä ole koulutuksensa pohjalta riittäviä valmiuksia luonnon hyödyntämiseen kasvatuksessa ja opetuksessa.

Luonto tarjoaa mahdollisuuksia kokea monenlaisia elämyksiä sekä vahvistaa sosiaalisia kontakteja ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Ympäristö- ja luonnontietouden sekä liikuntakasvatuksen lisäksi luonnossa toimimiseen voidaan hyvin integroida myös eri oppiaineiden kuten kuvataiteen, käsityön, matematiikan ja historian sisältöjä.

Luonnossa liikkuminen ja sen kokeminen eivät vaadi isoja puitteita, vaan päiväkotien ja koulujen läheiset puistoalueet ja metsiköt riittävät hyvin. Kasvattajasta luontoliikuttajaksi -hankkeessa tarkoituksena on ollut korostaa lähiluonnon tärkeyttä ja mahdollisuuksia.

Suomen Ladun lasten ja nuorten toimintamuodot ovat arvostettuja ja käytännössä toimiviksi koettuja (Metsämörri, Muumien hiihtokoulu ja Luonnossa kotonaan -toiminta). Projektissa on keskitytty niihin ikäluokkiin (varhaiskasvatus, esi- ja alkuopetus), joiden kanssa toimimisesta Suomen Ladulla on eniten kokemusta. Hankkeessa on käytetty hyväksi myös kolmivuotisen Luonnossa kotonaan -pedagogiikan kehittämisprojektin aikana kertynyttä tieto-taitoa ja verkostoja.

Tavoitteet

Kasvattajista luontoliikuttajiksi -hankkeen tarkoituksena on vahvistaa luontoliikuntaa ja lähiluontoa opetuksessa ja kasvatuksessa hyödyntäviä käytänteitä kasvatusalan oppilaitoksissa. Lisäksi tarkoituksena on juurruttaa uusia menetelmiä ja malleja osaksi opetusta. Tavoitteena on siis toisaalta lisätä opiskelijoiden tietoutta aiheesta, mutta myös motivoida kasvatusalan oppilaitoksissa toimivia opettajia integroimaan menetelmiä osaksi opetuksen sisältöjä.

Hankkeen yhteydessä oli tavoitteena kehitellä uusi Muumien lumikenkäilykoulu -toimintamuoto sekä aloittaa Muumien retkeilykoulun kehittämistä. Näin haluttiin myös konkreettisesti monipuolistaa lasten luontoliikuttamiseen kehitettyjen koulutusten tarjontaa.

Toteutus

Syksy 2010

Kohderyhmäksi valittiin yliopistolliset lastentarhanopettajia kouluttavat yksiköt sekä luokanopettajakoulutus soveltavin osin (esi- ja alkuopetus). Ensimmäisen syksyn aikana kartoitettiin kyselyn avulla oppilaitosten jo olemassa olevia käytänteitä luontoliikunnassa. Lisäksi oppilaitokset saivat esittää toiveita mahdollisen yhteistyön muodoiksi.

Kaikista oppilaitoksista Tampereen yliopistoa lukuun ottamatta saatiin vastaukset, ja hanke herätti paljon kiinnostusta vastaajissa. Vastaajia oli yhteensä seitsemän henkilöä viidestä yliopistosta, joista kolme liikuntakasvatuksen ja neljä ympäristö/luontokasvatuksen puolelta.

Huomioita kyselyn pohjalta:

- tuntimäärät luontoliikunnassa ja luontoretkeilyssä olivat todella pieniä
- aihepiiriä käsiteltiin liikunnan ja luonnontiedon sisällöissä sekä perus- että erikoistumisopinnoissa sekä valinnaisopinnoissa
- suurin osa oppilaitoksista ei ollut tehnyt yhteistyötä aihepiiriin liittyen muiden tahojen kanssa
- yhteistyötä toivottiin erityisesti käytännön harjoitusten, luentojen ja opinnäytetöiden muodossa

Kartoitusten perusteella yhteistyökumppaneiksi valikoituivat Oulun, Rauman ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitokset. Näiden oppilaitosten kanssa pidettiin suunnittelupalaverit. Hankkeen projektikoordinaattori kävi Oulussa ja Raumalla tutustumassa oppilaitoksiin ja tapaamassa opettajankouluttajia. Savonlinnasta opettajankouluttaja kävi Suomen Ladun toimistolla tutustumassa toimintaan ja suunnittelemassa tulevaa yhteistyötä.

Opinnäytetöiden osalta yhteistyö käynnistettiin lisäksi Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatuksen laitoksen, Rauman opettajankoulutuslaitoksen ja Helsingin yliopiston kanssa. Kaikkiin opinnäyteyhteistyöstä kiinnostuneisiin oppilaitoksiin lähetettiin info ja graduryhmien ohjaajat esittelivät hankkeen aloitusluennolla.

Muumien lumikenkäilykoulu

Muumien lumikenkäilykoulun suunnittelu aloitettiin.

Kevät 2011

Oppilaitosten kanssa aloitettiin tiivis yhteistyö tammikuussa 2011. Kunkin oppilaitoksen kanssa yhteistyössä suunniteltiin toimintatapa, jossa luontoliikuntaan liittyviä käytänteitä saatiin vahvistettua juuri heille sopivalla tavalla. Samalla kartoitettiin edelleen oppilaitosten lähiympäristön luontoliikuntamahdollisuuksia.

Rauman opettajankoulutuslaitoksen kanssa yhteistyötä tehtiin kolmella osa-alueella. Suomen Ladun kouluttaja kävi pitämässä luennon ja käytännön harjoituksia esi- ja alkuopetukseen erikoistuvien luontokasvatuksen kurssilla. 26.–27.1. (4 x 20 opiskelijaa). Kouluttaja kävi myös matematiikan erikoiskurssilla esittelemässä toiminnallista ulkomatematiikkaa 27.1. (10 opiskelijaa). Lisäksi opettajankoulutuslaitoksella järjestettiin 1.-4.4. Suomen Ladun kaksipäiväinen Metsämörriohjaajakurssi, jonka osa opiskelijoista liitti osaksi valinnaisia opintojaan (20 opiskelijaa).

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kanssa tehtiin yhteistyötä alle kouluikäisten hiihdon parissa. Opiskelijat saivat suorittaa Suomen Ladun Muumien hiihtokoulun ohjaajakoulutuksen 3.2. ja 2.-3.3. osana varhaiskasvatuksen liikunnan hiihtokurssia (50 opiskelijaa).

Oulun opettajankoulutuslaitoksella yhteistyötä tehtiin varhaiskasvatuksen opiskelijoiden kanssa (4 x 15 opiskelijaa). Yhteistyössä suunniteltiin luontoliikuntapainotteinen perheliikuntapäivä. Suunnittelu käynnistettiin 29.3. käytännön harjoitusten ja ideoinnin merkeissä. Tapahtuma toteutettiin 4.5. Oulunsalotalolla. Päivä oli menestys; kävijöitä oli noin 150 ja tapahtuma sai paljon kiitosta.

Opinnäyteyhteistyö

Opinnäyteyhteistyötä aloitettiin Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatuksen laitoksen, Rauman opettajankoulutuslaitoksen ja Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen kanssa. Opiskelijoiden kanssa yhteistyössä ideoitiin aiheita ja niiden rajausta. Mukana oli viisi opiskelijaa.

Muumien lumikenkäilykoulu

Tammi- helmikuussa pidettiin pilottikurssit kehitteillä olevasta Muumien lumikenkäilykoulusta. Paikkoina olivat Suomen Latu Oittaa Espoossa ja Lystilän päiväkotit Vantaalla. Kokeiluista saatujen kokemusten pohjalta työstettiin ohjaajakoulutuksen materiaalia. Lisäksi Muumien lumikenkäilyä esiteltiin useassa talvitapahtumassa, muun

muassa Helsingin kaupungin liikuntaviraston kanssa yhteistyössä toteutetussa Talviriehassa Paloheinässä 24.2. Tapahtumassa kävi noin 200 henkilöä tutustumassa lumikenkäilyyn. Kesän 2011 aikana ohjaajan materiaalia työstettiin eteenpäin.

Syksy 2011

Kesän 2011 aikana luotiin suunnitelmia syksyn oppilaitosyhteistyölle. Sovittiin kevään kaltaisesta koulutusyhteistyöstä, jossa toimitaan luontoliikunnan parissa. Erityisesti toivottiin koulutusta siitä, miten luontoliikuntaa voi integroida eri oppiaineisiin.

Oulun opettajankoulutuslaitoksen kanssa yhteistyö jatkui esi- ja alkuopetukseen erikoistuvien kanssa 12.9. (2 x 20 opiskelijaa).

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksella tehtiin yhteistyötä varhaiskasvatuksen luontoliikuntaan liittyen. Erityisesti oli toivottu apua alle kolmivuotiaiden lasten kanssa luonnossa toimimiseen. 14.–15.9. liikuttiin opiskelijoiden (2 x 25 opiskelijaa) kanssa metsässä tutustuen metsämörri-toiminnan sisältöihin.

Raumalla yhteistyö jatkui 11.–14.10. esi- ja alkuopetukseen erikoistuvien kanssa luontokasvatuksen kurssiluennolla sekä käytännön harjoituksilla (4 x 20 opiskelijaa). Sisältö ja toteutus olivat samat kuin tammikuussa.

Opinnäyteyhteistyö

Opinnäyteyhteistyötä jatkettiin informoimalla opiskelijoita ja oppilaitoksia hankkeesta. Tavoitteena oli saada mukaan kahdesta kolmeen uutta opinnäytetyön tekijää. Aivan tähän tavoitteeseen ei päästy. Mukana on kuitenkin pitkälle edennyt seminaarityö Rauman opettajankoulutuslaitokselta ja uutena yhteistyö Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijan kanssa. Kukin opinnäytetyö valmistuu omassa aikataulussaan ja julkaistaan valmistumisen jälkeen.

Muumien lumikenkäilykoulu

Muumien lumikenkäilykoulu -toimintamuoto julkistettiin ja sitä esiteltiin Skiexpo-messujen yhteydessä 4.–6.11. Ohjaajan materiaali valmistui vuoden 2011 loppuun mennessä ja ohjaajakoulutukset käynnistyivät vuoden 2012 alussa. Lumikenkäily on herättänyt kiinnostusta myös päivähoiton tahoissa. Muumien hiihtokoulujen tapaan toiminnassa keskeistä on leikki ja sadunomaisuus sekä retkeilyn korostaminen.

Muumien lumikenkäilykoulun ohjaajan opas koostuu seuraavista sisällöistä:

1. Suomen Latu lumikenkäilyn edistäjänä
2. Lumikenkäilystä iloa koko perheelle
3. Muumien lumikenkäilykoulu
4. Lumikenkäilyn oppiminen
5. Lasten lumikenkäilyvarusteet
6. Tekniikat
7. Ohjaajan tehtävät ja ohjaustapoja
8. Ympäristö ja materiaalit
9. Ohjeita toteuttamiseen
10. Taustamateriaalia
11. Lähteet
12. Liitteet

Seminaarit ja tiedottaminen

Hankkeen tiedotustyö aloitettiin syksyllä 2011. Kohderyhmänä olivat Suomen Ladun jäsenyhdistykset sekä kasvatustieteen ammattilaiset ja opiskelijat.

Suomen Ladun omien tiedotuskanavien lisäksi hankkeesta tiedotettiin sidosryhmien järjestämissä tilaisuuksissa ja tapahtumissa kuten koulutus- ja teemapäivillä sekä seminaareissa. Merkittävimmät näistä olivat Lastentarhanopettajapäivät Joensuussa 24.–25.9 ja Lasten liikuttajat -syysseminaari Naantalissa 8.10. Suomen Ladulla oli molemmissa esittelypiste ja työpajat, joiden aiheina olivat Luonnossa kotonaan, Metsänuupuset ja Metsämyttyset ja Metsämörritoiminta sekä luontoliikunta. Myös geokätköilyn soveltamista koulutoimintaan esiteltiin.

Kevät 2012

Oppilaitoksilta koottiin palautetta vuosien 2010–2011 hanketoimenpiteistä. Näiden pohjalta suunniteltiin syksyn yhteistyön aikataulut ja sisällöt sekä ryhdyttiin kokoamaan hankkeen toimenpiteitä ja tuloksia yhteen sähköiseksi julkaisuksi.

Opinnäyteyhteistyö

Keväällä 2012 hankkeen yhteydessä valmistui yksi opinnäytetyö Turun yliopiston Rauman OKL:sta: *Multisilta-Honkanen 2012: Luonto- ja ympäristöpainotteiset päiväkodit Suomessa - Kartoitus sekä toimintaperiaatteet, -tavat ja tavoitteet.*

Muumien lumikenkäilykoulu

Muumien lumikenkäilykoulussa toteutettiin ensimmäinen ohjaajakoulutus ja tiedotusta jatkettiin Suomen Ladun markkinointikanavien kautta.

Syksy 2012

Oulun opettajankoulutuslaitoksen kanssa yhteistyö jatkui 6.–7.9. varhaiskasvatusopiskelijoiden (3 x 20 opiskelijaa) ja esi- ja alkuopetuksen sivuaineryhmän (20 opiskelijaa) kanssa. Opiskelijoille esiteltiin Suomen Ladun lasten ja nuorten toimintaa ja ajatuksia ympäristökasvatuksesta. Tämän jälkeen tehtiin jokaisen ryhmän kanssa käytännön harjoitteita ulkona.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksella tehtiin luontoliikuntaan liittyen yhteistyötä lastentarhanopettajiksi opiskelevien kanssa (2 x 20 opiskelijaa) 12.–13.9.

Raumalla yhteistyö jatkui 3.10. alkukasvatuksen sivuaineopiskelijoiden (15 opiskelijaa) sekä lastentarhanopettajaopiskelijoiden (2 x 20 opiskelijaa) kanssa. Kouluttaja luennoi Suomen Ladun lasten ja nuorten toiminnasta painottaen erityisesti Luonnossa kotonaan -toimintaa sekä käytännön harjoituksia. Tämän lisäksi Raumalla järjestettiin kaksi Suomen Ladun kaksipäiväistä Metsämörriohjaajakurssia, 19.–20.10 ja 26.–27.10. Kursseille osallistui lastentarhanopettajaopiskelijoita yhteensä 38.

Muumien lumikenkäilykoulu

Suunniteltiin keväälle 2013 viidellä paikkakunnalla toteutettava Muumien lumikenkäilykiertue yhteistyössä Allergia- ja Astmaliiton kanssa. Muumien lumikenkäilykoulun markkinointia jatkettiin edelleen.

Muumien retkeilykoulu

Muumien retkeilykoulua suunnitteleva työryhmä koottiin elokuussa, ja sisällön suunnittelu aloitettiin lokakuussa 2012.

Seminaarit ja tiedottaminen

Oppilaitosten lisäksi hankkeesta tiedotettiin Suomen Ladun kanavissa sekä eri sidosryhmien tilaisuuksissa esim. Lasten liikuttaja -syysseminaari Naantalissa ja Kasvatus metsässä -seminaarissa Helsingissä.

Arviointi

Kokonaisuudessaan hanke sai hyvän ja kiinnostuneen vastaanoton oppilaitoksissa ja yhteistyö saatiin sujuvasti käyntiin. Yhteistyöoppilaitosten kanssa työskenneltiin tavoitteiden mukaisesti. Huolimatta oppilaitosten pienestä luontoliikuntaan käytettävästä tuntimäärästä saimme sovitettua ohjelmaan myös käytännön harjoituksia.

Suuri määrä opiskelijoita (yhteensä vuosina 2010–2012 yli 600 opiskelijaa) sai hankkeen puitteissa virikkeitä ja innostusta luontoliikuntaan sekä lähiluonnon hyödyntämiseen kasvatuksessa.

Ensimmäisenä tavoitteena hankkeessa oli tuottaa toimintamalleja oppilaitosten lähiluonnossa tapahtuvaan koulutukseen ja luontoliikuntaan. Suunnitelmassa oli perustason ja jatkotason malleja, joita kaikkia päästiin hankkeen aikana kokeilemaan käytännössä ja muokkaamaan oppilaitosten tarpeisiin sopiviksi.

Perustasolla jaettiin esittelymateriaalia, luennoitiin toiminnasta sekä tehtiin käytännön harjoitteita maastossa. Jatkotasolla oppilaat saivat osallistua Metsämörri-toiminnan tai Muumien hiihtokoulun ohjaajakurssille osana opintojaan. Lisäksi hankkeen aikana kehitettiin Muumien lumikenkäilykoulu ja aloitettiin Muumien retkeilykoulun sisällön tuottaminen. Jatkossa nämäkin koulutukset voidaan sisällyttää kasvatusalan opintoihin.

Yksi keskeisimpiä tavoitteita oli juurruttaa uusia luontokasvatuksen menetelmiä ja malleja osaksi yhteistyöoppilaitosten opetusta. Opettajankouluttajat saivat uusia ideoita ja näkökulmia opetukseen, sillä heidät sitoutettiin mukaan jo suunnittelun yhteydessä. Kouluttajat olivat mukana toiminnan toteutuksessa oppilaitoksissa ja siten olivat itsekkin oppimassa uusia asioita. Useat oppilaat kertoivat palautteissaan vieneensä hankkeen puitteissa esiteltyjä harjoitteita ja ideoita heti seuraavalla harjoittelujaksolla käytäntöön.

Ainakin yksi hankkeessa mukana ollut opettajankouluttaja (Rauman OKL) aikoi omassa varhaiskasvatuksen ja alkukasvatuksen opetuksessa vakiinnuttaa käytännön, jossa yhdellä pienryhmäopetustunnilla tehdään hankkeesta opittuja käytännön harjoitteita. Myös Suomen Ladun ohjaajakurssien suorittaminen osana opintoja koettiin toimivaksi yhteistyömuodoksi ja niitä halutaan jatkaa tulevaisuudessakin.

Opinnäyteyhteistyö osoittautui haastavaksi ja useiden projektien kanssa suunnitteluvaiheessa aloitettu yhteistyö katkesi tarjotusta tuesta huolimatta. Osa aloitetuista töistä muuttui matkan varrella sisällöltään niin, etteivät ne enää sopineet hankkeen aihepiiriin. Keväällä 2012 hankkeen yhteydessä valmistui yksi opinnäytetyö Turun yliopiston Rauman OKL:sta: *Multisilta-Honkanen 2012: Luonto- ja ympäristöpainotteiset päiväkodit Suomessa -Kartoitus sekä toimintaperiaatteet, -tavat ja tavoitteet.*

Hankkeen parhaimpana antina oppilaitosten palautteissa mainittiin käytännön esimerkit esi- ja alkukasvatukseen oppilaiden kanssa maastossa tehtävistä harjoitteista sekä luennot luontosuhteen merkityksestä ja Suomen Ladun lasten toiminnasta. Kaiken kaikkiaan yhteistyöoppilaitosten opiskelijat ja opettajainkouluttajat pitivät Suomen Ladun koulutuksia hyödyllisinä ja kokivat saaneensa hankkeen kautta ideoita lasten liikuttamiseksi ulkona sekä rohkeutta siirtää kasvatustoimintaa lähiluontoon.

Yhteistyötä on tarkoitus jatkaa koulutusten ja opinnäytetöiden osalta tarjoamalla avoimia koulutuksia oppilaitosten paikkakunnilla ja tarjoamalla ideoita opinnäyteyhteistyöhön.

Helsingissä 31.3.2013

Tiia Eskelinen ja Katariina Syrjäso
hankekoordinaattorit
Suomen Latu